

jańska interpretacja praw człowieka. *Prawo własności w katolickiej nauce społecznej*, Wydawnictwo »IMPULS«, Warszawa 1992; SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et Spes”*, nr 69, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Tekst łacińsko-polski, wyd. 2, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 1967, s. 942-945; Strzeszewski Cz., *Chrześcijanin świecki w życiu społecznym i gospodarczym*, „Communio. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny” 6 (1981), s. 44-55; STRZESZEWSKI Cz., *Rola sektora prywatnego w gospodarce narodowej w świetle Katolickiej Nauki Społecznej*, „Zeszyty Naukowe KUL” 30 (1987) nr 2, s. 3-10; STRZESZEWSKI Cz., *Własność. Zagadnienie społeczno-moralne*, Wydawnictwo ODiSS, Warszawa 1981.

Słowa kluczowe: własność prywatna, prawo do posiadania, prawo do użytkowania, prawo do dysponowania.

Key words: private property, the right to possess, the right to use, the right to dispose.

Jerzy Koperek

Katedra Życia Społecznego Rodziny KUL

Adam Koperek

Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

KWESTIA PRAW CZŁOWIEKA

QUESTION OF HUMAN RIGHTS

Kwestia praw człowieka jest rozpatrywana w myśli społecznej od dawna, a jej realizacja we współczesnym świecie wymaga nieustannego wspierania przez autorytety prawne i moralne. Współpraca instytucjonalna w wymiarze krajowym i międzynarodowym, prawnym i pozaprawnym w tym zakresie ma charakter działań na rzecz człowieka. Godność człowieka jest źródłem i racją usprawiedliwiającą prawa człowieka. Z punktu widzenia katolickiej nauki społecznej ostateczną racją usprawiedliwiająca prawa człowieka jest Stwórca. Prawa człowieka są zawarte w prawie naturalnym, czyli w moralnej naturze człowieka. Uznaje się więc, że prawa człowieka są uszczegółowionymi uprawnieniami zawartymi w prawie naturalnym.

Chrześcijańską koncepcję praw człowieka scharakteryzować można w kontekście:

- ♦ koncepcji absolutnych praw człowieka, która oznacza, iż żadne państwo czy organizacja międzynarodowa nie nadaje praw ludzkich, ale są one dane przez Boga, a tym samym są niezbywalne i nienaruszalne;
- ♦ koncepcji integralnych praw człowieka, tzn., że nie można chronić jednych praw, a negować innych. Są one ze sobą integralnie połączone. Dla celów teoretycznych dzieli się je na trzy kategorie /generacje/ praw człowieka:
 - a) prawa wolnościowe;
 - b) prawa społeczne;
 - c) prawa solidarnościowe

Ad a) Z zasady wszystkie prawa są wolnościowymi, bez wolności bowiem nie można zagwarantować innych praw. Tym niemniej do wolnościowych zaliczamy przede wszystkim prawo do wolności słowa, wyznania, sumienia, przekonań, religii i światopoglądu, głoszenia własnych poglądów itp. W tym kontekście analizuje się wolność „od” (negatywna), tj. wolność od zagrożeń, które gwarantuje prawo pozytywne państwowe; wolność „do” (pozytywna), tj. wolność do ochrony własnego życia i zdrowia, np. prawo do życia od poczęcia do naturalnej śmierci. W prawie pozytywnym granicą wolności jednostki jest wolność drugiej jednostki. W katolickiej nauce społecznej wolność jednostki wyznaczana jest obiektywnym prawem naturalnym, czyli naturą moralną człowieka.

Ad b) Prawa społeczne to przede wszystkim prawa gospodarcze: prawo do pracy (które w hierarchii praw jest następnym po prawie do życia, służy bowiem jego ochronie), prawo do zasiłku, do odpoczynku, do wykształcenia, do korzystania z dóbr kultury itd.

Ad c) Prawa solidarnościowe to te prawa, których nie można zachować bez solidarnej współpracy całego społeczeństwa, np. prawo do pokoju, do ekologii, czyli do czystego środowiska, prawo do nauki, prawo do dóbr kulturalnych (np. rodzina bez solidarnej pomocy całego społeczeństwa nie jest w stanie zagwarantować dzieciom wykształcenia i korzystania z dóbr kultury narodowej).

W kontekście ochrony praw człowieka wyróżnia się podział na wewnątrzpaństwową i międzynarodową ochronę praw człowieka:

A. Wewnątrzpaństwowa i międzynarodowa ochrona praw człowieka dzieli się na prawną i pozaprawną. W ramach wewnątrzpaństwowej prawnej ochrony praw człowieka analizuje się ustawy państwowe (prawo pozytywne), natomiast w odniesieniu do pozaprawnej ochrony praw człowieka wymienia się cały układ demokratycznych struktur społecznych, gospodarczych i politycznych funkcjonujących w danym kraju.

B. Międzynarodowa ochrona praw człowieka jest również podzielona na prawną i pozaprawną.

Do prawnej ochrony praw człowieka zalicza się deklaracje międzynarodowe, konwencje międzynarodowe, rezolucje itd., takie jak np. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (Paryż, 10 XII 1948), Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Rzym, 4 XI 1950), Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych (Nowy Jork, 16 XII 1966), Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Nowy Jork, 16 XII 1966), Międzynarodowa Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej (Nowy Jork, 7 III 1966), Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet (Nowy Jork, 18 XII 1979), Konwencja Praw Dziecka (Nowy Jork, 20 XI 1989), Amerykańska Konwencja Praw Człowieka (San José, 22 XI 1969), Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (Helsinki, 1 VIII 1975).

Deklaracja jest zobowiązaniem o mocy prawnej, ale w wielu przypadkach jest jedynie życzeniem państw do przestrzegania pewnych praw ludzkich. Tym niemniej

deklaracje podpisane przez państwa-sygnatariuszy (zawierające międzynarodowe porozumienie lub traktat) zalicza się także do prawnej międzynarodowej ochrony praw człowieka. Konwencja jest umową międzynarodową zawieraną w sprawach specjalnych, a więc dokumentem międzynarodowym podpisanym przez poszczególne państwa, zobowiązujące się na drodze prawnej przestrzegać konkretnych międzynarodowych umów. Rezolucja jako zbiorowa uchwała bądź deklaracja jest prawnym zagwarantowaniem prawa do pokoju w poszczególnych rejonach świata.

Pozaprawną międzynarodową ochronę praw człowieka stanowi cały układ demokratycznych stosunków międzynarodowych w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej. Demokratyzacja relacji międzynarodowych jest procesem wpływającym realnie na przestrzeganie praw człowieka we współczesnym zglobalizowanym świecie.

Literatura: GOCKO J., SADOWSKI R. (red.), *Wychowywać w służbie praw człowieka*, Biblioteka Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego, Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego, Warszawa 2008; HÖFFE O., *Prawa człowieka jako podstawa politycznej „humanitas”*, „Communio” 6 (1981), s. 65-77; HÖFFE O., *Prawa ludzkie jako zasady chrześcijańskiego humanizmu. Społeczno-etyczne zaangażowanie Jana Pawła II*, „Communio” 5 (1988), s. 67-78; JAN PAWEŁ II, *Godność osoby ludzkiej fundamentem sprawiedliwości i pokoju*. Przemówienie wygłoszone na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, w: JAN PAWEŁ II, *Nauczanie Papieskie*, II, 2, 1979, (lipiec – grudzień), Pallottinum, Poznań – Warszawa 1992, s. 258-269; JAN PAWEŁ II, *Obrona i promocja godności człowieka*. Z przemówienia w Puebli, „W drodze” 1986, nr 5-6, s. 28-36; KASPER W., *Teologiczna podstawa praw człowieka*, tłum. K. Wojtyczek, „Znak” 1992, nr 11, s. 97-110; KOPEREK A., KOPEREK J., *Poszanowanie praw człowieka we współczesnym społeczeństwie demokratycznym*, Seria SWSPiZ w Łodzi: „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, T. 8 (2007), z. 3, s. 131-148; KOPEREK A., KOPEREK J., *Prawa człowieka w społeczeństwie obywatelskim*, „Saeculum Christianum. Pismo Historyczno-Społeczne”, 15 (2008), z. 2, s. 127-142; KOPEREK A., KOPEREK J., *Prawa człowieka zabezpieczeniem godności osoby ludzkiej we współczesnej demokracji*, w: M. THORZ (red.), *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Polityka – Etyka – Prawo*, Wydawnictwo „Educator”, Częstochowa 2009, s. 237-246; KOPEREK J., *Poszanowanie praw człowieka warunkiem ładu społecznego i międzynarodowego*, w: J. WOJCIECHOWSKI (red.), *Człowiek – Kościół – Świat. Katolicka myśl społeczna u progu III tysiąclecia*, Łódź 2002, s. 165-179; KOPEREK J., *Poszanowanie prawa do własności prywatnej w kontekście zasady uniwersalnego przeznaczenia dóbr*, SWSEiZ w Łodzi, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, T. 10 (2007), nr 1, s. 41-48; KOPEREK J., *Prawa człowieka w polityce międzynarodowej*, „Saeculum Christianum. Pismo Historyczno-Społeczne” 8 (2001), nr 1, s. 181-195; KRĄPIEC M.A., *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin 1986; MAJKA J., *Prawo naturalne w ostatnich dokumentach społecznych Kościoła*, „Roczniki Filozoficzne” 1970, z. 2, s. 35-54; MAZUREK F.J., *Godność człowieka a prawa człowieka*, „Roczniki Nauk Społecznych” 8 (1980), z. 1, s. 19-48; Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Godność i prawa osoby ludzkiej*, „Chrześcijanin w świecie” 11 (1985), s. 80-96; PAPIESKA KOMISJA „IUSTITIA ET PAX”, *Dokument „Kościół i prawa człowieka”*, „Więź” 3 (1978), s. 7-31; SKOROWSKI H., *Chrześcijańska interpretacja praw człowieka. Prawo własności w katolickiej nauce społecznej*, Wydawnictwo »IMPULS«, Warszawa 1992; SKOROWSKI H., *Pokój a prawa człowieka*, „Communio” 5 (1989), s. 71-83; SKOROWSKI H., *Prawa człowieka w służbie wolności*, „Collectanea

Theologica” 58 (1988), fasc. IV, s. 27-38; SKOROWSKI H., *Prawo do regionalizmu jako podstawowe prawo osoby*, „Saeculum Christianum. Pismo historyczno-społeczne” 1 (1994), s. 189-204; SKOROWSKI H., *Prawo do życia w kontekście współczesnych zagrożeń*, w: *Moralność chrześcijańska*, Kolekcja «Communio» nr 2, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań–Warszawa 1987, s. 305-324; SKOROWSKI H., *Problematyka praw człowieka*, wyd. II rozszerzone, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 1999; SKOROWSKI H., *Wolność religijna a prawa człowieka*, „Communio” 4 (1986), s. 100-112.

Słowa kluczowe: godność człowieka, kategorie (generacje) praw człowieka, wewnątrzpaństwowa i międzynarodowa ochrona praw człowieka

Key words: human dignity, categories /generations/ of human rights, national and international protection of human rights.

Jerzy Koperek

Katedra Życia Społecznego Rodziny KUL

Adam Koperek

Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

PROMOCJA ZDROWIA

HEALTH PROMOTION

Promocja zdrowia „to proces umożliwiający każdemu człowiekowi zwiększenie oddziaływania na własne zdrowie w sensie jego poprawy i utrzymania” (za: SEK 2001 s.178). Jest to pierwsza robocza definicja uchwalona podczas I Międzynarodowej Konferencji Zdrowia w 1986 r. w Ottawie. Z psychologicznego punktu widzenia promocję zdrowia można określić jako „[...] zespół działań profesjonalnych psychologów, których celem jest podnoszenie świadomości zdrowia, kształtowanie i utrwalanie zachowań potrzebnych dla rozwoju i utrzymania zdrowia jednostki” (SEK 2001 s. 178).

Zadaniem promocji zdrowia jest stworzenie ludziom takich warunków, aby podejmowanie prozdrowotnych decyzji było dla nich możliwe i korzystne. Na konferencji w Ottawie określono także systemowe zadania promocji zdrowia, do których zaliczono:

1) Budowanie prozdrowotnej polityki państwa.

Od decyzji politycznych zależy czy mechanizmy ekonomiczne, prawne i administracyjne będą gwarantowały równość w dostępie do istotnych dla zdrowia zasobów (np. pożywienie, mieszkanie, ubranie, satysfakcjonująca praca. Prozdrowotna polityka państwa powinna wyrażać się w respektowaniu wartości zdrowia w procesie ustalania polityki w obrębie wszystkich sektorów (np. rolnictwie, handlu, edukacji, przemyśle, komunikacji).

2) Tworzenie środowisk sprzyjających zdrowiu.

Środowisko może stwarzać korzystne bądź niekorzystne warunki dla zdrowia w wymiarze fizycznym (stan środowiska życia i pracy), politycznym, społecznym i zasobów (zasoby finansowe, informacyjne, ludzkie). Istotne jest stworzenie korzy-